

*Ліна Козут,
Тернопільський національний
Педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка IV курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. н. Світлана Бартіш*

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ
У ПОВІСТІ «ТАЄМНИЦЯ КОЗАЦЬКОЇ ШАБЛІ»
ЗІРКИ МЕНЗАТЮК**

Формування національної ідентичності підлітків у сучасному світі є не просто актуальним, а надзвичайно важливим завданням освітнього й виховного процесу. Особливого значення воно набуває в умовах війни, коли постає потреба в осмисленні своєї приналежності до нації, її минулого, цінностей, культури. Саме художня література, зокрема твори для дітей і підлітків, може стати тим засобом, який формує стійке почуття національної ідентичності [3, с. 12–28].

У цьому контексті Зірка Мензатюк – українська письменниця, яка тонко відчуває потреби юного читача, розуміє важливість поєднання пригодницького сюжету з пізнавально-історичним наповненням. Її повість «Таємниця козацької шаблі» – приклад якісної дитячо-підліткової літератури, що не тільки захоплює, а й виховує патріотичні почуття, формує цілісне уявлення про історію, культуру та менталітет українського народу [1, с. 45–72].

Передусім, у творі простежується образ України як історико-культурного простору. Подорож трьох дітей – Ярини, Андрійка і Тараса – територією України є не просто переміщенням у просторі, а культурним палімпсестом, через який авторка відкриває читачам велич і красу рідної землі. Відвідини історичних місць, музеїв, фортець, спілкування з дорослими, які несуть у собі досвід і пам'ять поколінь, поступово відкривають дітям правдиву історію народу – не нав'язливо, не дидактично, а природно і захопливо [2, с. 3–5].

Крім того, повість яскраво демонструє процес формування національної

самосвідомості персонажів. Усі троє дітей на початку твору сприймають історію України досить формально, як шкільну дисципліну. Але в процесі подорожі з ними відбуваються суттєві зміни. Найяскравіше це простежується у Ярини, яка спочатку проявляє інтерес до пригод, а згодом починає відчувати глибоке захоплення культурною спадщиною своєї нації. Символічним є її ставлення до козацької шаблі, яка в повісті набуває значення не просто реліквії, а втілення незламного духу нації [1, с. 45–72].

Також варто звернути увагу на роль козацького міфу як засобу ідентифікації. Козацька тема – наскрізна у творі. Мензатюк відновлює козацький міф не як застарілий елемент фольклору, а як дієвий інструмент самоусвідомлення. Козацтво постає не лише як воєнна сила, а як втілення вільнолюбного духу, прагнення до справедливості й захисту рідної землі. Авторка подає козацьку шаблю не тільки як артефакт, а як символ спадкоємності поколінь, що нагадує дітям про відповідальність за майбутнє країни [4, с. 60–80].

У подальшому розгортанні сюжету простежується ідея патріотизму як внутрішнього вибору. Повість актуалізує поняття патріотизму як не зовнішньої декламації, а внутрішнього, особистісного вибору. Герої твору, зокрема Тарас, проходять шлях від байдужості до осмисленого переживання своєї належності до України. У фіналі діти не лише повертаються з мандрівки з новими знаннями, а й із новим ставленням до себе та своєї Батьківщини. Таким чином, повість сприяє не тільки інтелектуальному, а й емоційному зростанню підлітка [2, с. 3–5].

Ще одним вагомим елементом національної ідентичності у творі є мова. Усі герої розмовляють українською, а в сюжет вплетено багато фразеологізмів, історичних назв, народної лексики. Це формує у читача відчуття зв'язку з мовною традицією, вчить сприймати українську мову не лише як засіб спілкування, а як носія культурної пам'яті [5, с. 35–39].

Отже, повість Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» є прикладом глибоко патріотичної, педагогічно виваженої та художньо досконалої дитячо-підліткової літератури. Через пригодницький сюжет письменниця майстерно

формує у читача національну ідентичність, утверджує цінності свободи, гідності, любові до рідної землі. Така література має важливе значення в умовах сучасних викликів – зокрема війни, інформаційного тиску й культурної гібридності – і повинна бути пріоритетною у виховному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мензатюк З. Таємниця козацької шаблі. Київ : Темпора, 2012. 208 с.
2. Ніколенко О. Формування національної ідентичності школярів засобами художньої літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2018. № 1. С. 2–6.
3. Саган О. Формування національної ідентичності: соціокультурний та релігійний аспекти. Київ : Логос, 2015. 224 с.
4. Струк Д. Український козацький міф у літературі. Львів : Інститут українознавства, 2008. 176 с.
5. Черниш Н. *Українська мова як чинник національної ідентичності*. Сучасність. 2016. № 4. С. 35–39.

Наталія Костишин,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка II курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. н. **Мар'яна Любінецька**

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ У ПОВІСТІ «ПОЗА МЕЖАМИ БОЛЮ» ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО

Повість Осипа Турянського «Поза межами болю» – один із творів української літератури, що відображає трагічні події Першої світової війни. Автор, сам пройшовши крізь випробування війни та сербського полону, описує